

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

De Ivstitia Et Ivre ceterisq[ue] Virtutibus Cardinalibus

Lessius, Leonardus

Antverpiæ, 1632

Dvb. 1. Quid sit temperantia, & quod eius officium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72459](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72459)

LIBER QVARTVS
DE
QVARTA VIRTUTE
CARDINALI
TEMPERANTIA.

HIC liber constabit quatuor capitibus. Primum erit de Temperantia eiusque partibus in genere. Secundum, De speciebus Temperantia, seu partibus illi subiectis, Abstinentia, Sobrietate, Castitate, & Virginitate. Tertium, De vitis, quæ Temperantia speciebus aduersantur; scilicet Gula, Ebrietate, Luxuria. Quartum, De virtutibus Temperantia annexis, Continentia, Clementia, Modestia, vitisque oppositis.

CAPVT PRIMVM.

De Temperantia, eiusque partibus in genere.

Habet Dubitationes 4.

DVBITATIO PRIMA.

Quid sit Temperantia, & quod eius officium.

D. Thomas quæst. 141.

1
Temperantia dupliciter accipitur.

TEMPERANTIA, Græcè *σωφροσύνη*, dupliciter accipitur, vt notat D. Thomas a. 2. in corp. Primò, Secundùm amplitudinem suæ significationis, pro virtute, quæ refranat affectum ab his, quæ ipsum contra præceptum rationis alliciunt. Temperantia enim insinuat quamdam temperiem & moderationem, quam ratio actionibus & affectibus humanis imponit. quo modo non est virtus specialis; nam omnis virtus moralis id præstat. Iustitia enim retrahit affectum à furtis, à rapinis, ab iniquis contractibus, & similibus, quæ ipsum ratione lucri ad se trahunt: fortitudo, à fuga: magnanimitas, à sectandis rebus caducis, & honoribus humanis, &c.

2 Secundò, Strictè, & *ἡμετέριον*, pro virtute, quæ refranat appetitum in his quæ maximè alliciunt: & sic est virtus magis specialis, & cardinalis, de qua hic agendum.

Materia.

Huius virtutis materia sunt delectationes corporales, non omnes, sed quæ tactu percipiuntur ex esulentis, & poculentis, & rebus venereis.

3 Vbi Notandum est ex Aristotele 3. Ethicorum

c. 10. quæsdam delectationes esse spirituales, quasdam corporales. Spirituales dicuntur quæ sequuntur operationem mentis, vel phantasie, vt sunt omnes, quæ ex contemplatione rerum diuinarum, vel naturalium, vel cuiusvis veritatis nascuntur. Item ex honoribus, & fabularum narratione, &c. circa huiusmodi non est propriè temperantia: nemo enim dicitur temperans, aut intemperans, quòd huiusmodi oblectationes moderatè, vel præter modum quærat, sed vel curiosus, vel ambitiosus, vel alio nomine. Impropriè tamen & metaphoricè possunt dici intemperantes, qui in rebus spiritualibus sensibilem quamdam suauitatem nimium sectantur; quasi hæc sit præcipuus illius fructus: non quòd talis delectatio sit mala, vel prohibita, sed quia plurtis, quàm oportet, æstimatur, & solidæ virtuti præponitur.

Delectationes duplices.

Corporales sunt quæ capiuntur per sensus externos. sed neque circa has omnes versatur hæc virtus: quia nemo iudicatur temperans aut intemperans, quòd a spectu calorum & figurarum, aut cantu, aut odoribus moderatè aut immodicè delectetur; nisi quatenus hæc incitant ad delectationes gustatus, vel tactus. restant igitur horum duorum sensuum voluptates; inter quas & illas hæc est

Delectationes corporales.

est differentia, quod hæc sunt homini cum reliquis animalibus communes, reliquorum verò sensuum homini propria. solus enim homo delectatur coloribus, & vocibus, & odoribus, propter ipsam obiectorum suauitatem, & perfectionem, absque vllò respectu ad voluptates tactus aut gustatus: cetera verò animalia nequaquam; sed solum vt hæc imaginationem cibi aut commixtionis ingerunt, horumque simul cupiditatem excitant. non enim lupo delectatur figura ouis per se, aut balatu, aut odore, sed esca; & illis per accidens tantum, quatenus apprehensionem esca vicinæ concitant. Sic aues cantu, non ob dulcedinem & proportionem, sed vt excitat ad coniunctionem: cuius signum est, quod non delectentur nisi voce sui generis; non enim passer cantu luscinia, sed suæ speciei gaudet, ei que respondet.

4
Voluptates
gustus &
tactus.

Igitur temperantia primariò versatur in voluptatibus gustus & tactus moderandis: hæc enim & vehementissimæ sunt, & à ratione longissimè abducunt; sunt enim nobis cum bestiis communes, & ea parte, quæ cum illis conuenimus, percipiuntur: vnde etiam maximè turpitudinem, & dedecus coniunctum habent, cum similes brutis faciant. quare maximè necessaria fuit virtus quæ has frænaret, & secundum rationis præscriptum, (quæ humanarum actionum est mensura) vt homine sint digna, moderaretur. Secundariò tamen etiã in oblectatione aliorum sensuum; nimirum quatenus horum oblecta ad voluptatem tactus vel gustatus, mediante imaginatione, incitant: eiusdem enim virtutis est, moderari finem, & ea quæ sunt ad finem.

5
Aduerte tamen, voluptatem gustatus, si per se & solitariè spectetur, non esse sufficientem materiam temperantia; tum quia hæc non magni æstimatur, neque magnam difficultatem adfert, vt patet in iis, qui vina probandi causâ degustant, aut obsonia condiunt; tum quia non dicitur quis intemperans (Græcis ἀσώτος) quod in deliciis ciborum, & saporum oblectamentis excedat, si in aliis modum seruet; sed delicatus & τρυφώδης: tum quia præcipua oblectatio cibi & potus non est in gustando, sed in fruendo; quæ fructio fit per contactum, maximè dum traiciuntur per œsophagum. Vnde helluo quidam Philoxenus nomine, optabat sibi collum longius collo gruis, vt qui contactu cibi, quam gustatu magis delectaretur, vt Aristoteles 3. Ethic. c. 10. refert. Itaque hæc voluptas non sufficit, nisi accedat ea quæ est per sensum tangendi. Verum quia etiam ex saporibus per sensum gustatus magna voluptas capitur, & propter hanc multum intemperanter edunt & bibunt, vtamque ad materiam temperantia dicimus pertinere: maximè cum gustatio fiat per contactum, & Aristoteles dicat gustatum esse quemdam tactum.

6
Proxima
materia
temperan-
tia.

Ex his patet Primò, Quæ sit proxima huius virtutis materia, cui suam formam imprimit: cum enim circa delectabilia tactus, id est, esculenta, poculenta, & venerea versetur, vt in horum appetitione, delectatione & vsu externo modum rationis seruemus; sequitur, proximam temperantia materiam esse horum appetitionem & delectationem: his enim animi affectibus immediatè modum rationis imponit, eos frænando & coercendo, ne debitum modum excedant, ne vim menti inferant; sed tales sint, vt animum sui compotem, suæque sponis relinquunt.

Remotior, est ipse externus vsus: huic quoque

modum imponit, faciendo vt talis sit, qualis temperantem virtum decet.

Remotissima autem, sunt ipsa obiecta delectabilia.

Itaque officium temperantia est, moderatè se habere in illis delectabilibus, non solum vsu & actu externo, sed etiam affectibus internis; nimirum interiùs appetendo quantum, quale, vbi, quando, & quo modo oportet, & similiter exterius vsurpando; sicut principale officium fortitudinis, fortiter agere, non solum exterius in opere, sed etiam interiùs in affectibus. Idem docet D. Aug. lib. de Morib. Eccl. cap. 19. *Munus eius (temperantia) est in coercendis sedandisque cupiditatibus, quibus inhiamus in ea quæ nos auerunt à legibus Dei, & à fructu bonitatis eius, quod est beata vita.* Fufius & distinctius officium huius virtutis expressit D. Prosper l. 3. de vita contemplat. c. 19. *Temperantia, inquit, temperantem facit, abstinentem, parcum, sobrium, moderatū, pudicum, tacitum, serium, verecundum. hæc virtus si in animo habitat, libidines frænât, affectus temperat, desideria sancta multiplicat, vitiosa castigat, omnia in nos confusa ordinat, ordinata corroborat, cogitationes prauas remouet, inferi sanctas, igne libidinosæ voluptatis extinguunt, animi teporem desiderio future remuneracionis accendit, mentem placida tranquillitate componit, & totam semper ab omni vitiorum tempestate defendit, & c. vbi quædam functiones tribuit temperantia, (vt, cogitationes sanctas inferere, desideria sancta multiplicare, animi teporem accendere, mentem ab omni vitiorum tempestate defendere) nõ quod ipsa hos actus eliciat, sed quia est optima dispositio, hominem ad eos præparans, & expeditum reddens: facit enim mentem maximè idoneam rerum diuinarum meditationi; ex meditatione autem & ex consideratione omnes reliquæ virtutes procedunt: nam omnia panè vitia & peccata proueniunt ex defectu considerationis, quod bona & mala pro meritis non expendantur, vnde videmus, omnes panè Sanctos pro abstinentiam ad virtutum culmen peruenisse, eamque esse ceterarum veluti fundamentum. vnde Philo in libello de supplicum virtutibus: *Continentiam, primùm tamquam fundamentum in anima collocant, deinde ceteras virtutes superstruunt;* & Menander ipsam ἀσώτης ταπεινός, penum virtutis vocat; quia omnis virtus ex illa facillè veluti ex quodam penu depromitur.*

8
Patet Secundò, Temperantiam meritò dici virtutem cardinalem seu principalem. sicut enim fortitudo est virtus cardinalis, quia confirmat animum aduersus ea, quæ inter omnia ardua contra rationem maximè absterrent; ita temperantia, quia coercet in iis, quæ inter omnia omnia delectabilia maximè contra rationem alliciunt. sicut enim illa versatur in principali arduo & terribili, animum contra illud confirmando; ita hæc in principali delectabili, appetitum coercendo.

DUBITATIO II.

Quæ sit regula temperantia statuenda.

Diuus Thomas art. 6.

9
R espondo, Hanc à sanctis Patribus & Scriptura sacra statui in ipsa rerum ad hæc vitam & hu-